

**ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ΄
ΛΥΚΕΙΟΥ**

**Διδαγμένο κείμενο
Θουκυδίδη Περικλέους Ἐπιτάφιος (41)**

«Ἐυνελών τε λέγω τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παίδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἄν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἶδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὐταρκες παρέχεσθαι. καὶ ὥς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσων ἐς πείραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμῷ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἷων κακοπαθεῖ οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὥς οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δὴ τοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα, καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρψει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρα τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν αἶδια ξυγκατοικίσαντες. περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἶδε τε γενναίως δικαιοῦντες μὴ ἀφαιρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τινὰ ἐθέλειν εἰκὸς ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν».

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «μετὰ μεγάλων δὲ σημείων ... ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αθηναίου με βάση τα στοιχεία του διδαγμένου κειμένου.

Μονάδες 10

B2. «Πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν αἶδια ξυγκατοικίσαντες»: Γιατί ο Περικλής αναφέρεται

εδώ όχι μόνο στις επιτυχίες αλλά και στις αποτυχίες της Αθήνας;

Μονάδες 10

- B3.** Να αναλύσετε τη βασική επιφύλαξη που διατυπώνει ο Περικλής — στο μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεί — σχετικά με τη δυνατότητα του λόγου να πείσει τους ακροατές και να εκθέσετε το επιχείρημα, με το οποίο παρακάμπτει την επιφύλαξη αυτή στο παρακάτω απόσπασμα: «ὥς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει». (κεφ. 41)

Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος, (35)

[...] Γιατί είναι δύσκολο να μιλήσει κανείς μ' επιτυχία, εκεί που με κόπο εξασφαλίζεται η εντύπωση ότι λέει την αλήθεια. Κι αυτό, γιατί ο ακροατής που ξέρει καλά τα γεγονότα και τ' ακούει μ' ευνοϊκή διάθεση, ίσως θα σχημάτιζε τη γνώμη ότι τα λεγόμενα είναι κάπως κατώτερα, σε σύγκριση μ' αυτά που και θέλει ν' ακούει και τα ξέρει καλά· όμως, αυτός που δεν τα γνώρισε, θα σχημάτιζε τη γνώμη πως πρόκειται για υπερβολές, επειδή νιώθει φθόνο, αν τυχόν ακούσει κάτι που ξεπερνά τη δική του δύναμη. Γιατί μόνο ως εκείνο το σημείο ανέχεται ο άνθρωπος ν' ακούει επαίνους που λέγονται για άλλους, ως εκεί που κι ο καθεὶς πιστεύει ότι είναι ικανός να κατορθώσει κάτι απ' όσα άκουσε· όμως, για καθετί που ξεπερνά τη δύναμή του, κυριεύεται απ' την πρώτη στιγμή από φθόνο, κι έτσι δεν δίνει πίστη.

Μονάδες 10

- B4.** Ποιοι παράγοντες συνέβαλαν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Περικλή;

Μονάδες 10

- B5.** Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
παίδευσιν, εὐτραπέλως, κατάμεμψιν, ἐσβατόν, λειπομένων.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Δ. IV.16.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἷ τε γερούσιαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται τοὺς πολίτας ὁμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνύουσι τὸν ὄρκον τοῦτον· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταταί τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθεῖη οὔτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη.

- Γ1.** Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

- Γ2.α.** Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τους παρακάτω πίνακες, στα κενά των οποίων θα συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται. (Η αντωνυμία να γραφεί στο γένος και στον αριθμό που βρίσκεται ο τύπος του κειμένου, που δίνεται).

	Επίρρημα	
	Θετικός	Συγκριτικός
εὐδαιμονέσταται		

	Αντωνυμία		
	Γενική	Δοτική	Κλητική
τοῦτον			

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

αἰρῶνται: το δεύτερο ενικό πρόσωπο της ευκτικής και της προστακτικής του αορίστου β' στη φωνή που βρίσκεται.

πείθονται: τον ίδιο τύπο στον παθητικό αόριστο.

ἐμμενόντων: το δεύτερο ενικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα και του αορίστου στη φωνή που βρίσκεται.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἀγαθόν, εἶναι, ταῦτα, τούτοις, τῶν πολιτῶν.

Μονάδες 5

Γ3.β. «οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν»:

Να μεταφέρετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ (Μονάδες 2) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας (Μονάδες 3).

Μονάδες 5

Απαντήσεις

Α. Και αφού παρουσιάσαμε με απτές αποδείξεις και βέβαια όχι χωρίς μάρτυρες η δύναμη μας, θα γίνουμε αντικείμενο θαυμασμού και από τους συγχρόνους και από τους μεταγενέστερους, και χωρίς καθόλου να έχουμε ανάγκη ούτε από έναν Όμηρο και μας επαινέσει ούτε από κανέναν άλλο που με τα λόγια του θα δώσει μια πρόσκαιρη χαρά, την ιδέα όμως που θα σχηματιστεί (αργότερα) για τα έργα μας η αλήθεια θα βλάψει, αλλά (θα προκαλούμε το θαυμασμό), γιατί αναγκάσαμε με την τόλμη μας κάθε θάλασσα και στεριά να γίνει πέρασμά μας, και στήσαμε παντού μνημεία αιώνια και για τις συμφορές και για τις νίκες μας. Για μια τέτοια λοιπόν πόλη και αυτό εδώ, πιστεύοντας ότι ήταν καθήκον τους να μη χαθεί αυτή, πέθαναν πολεμώντας γενναία, και από μας που μένουμε στη ζωή είναι φυσικό καθένας να θέλει με προθυμία να μοχθεί για χάρη της.

B1. Ο Περικλής ανακεφαλαιώνοντας όσα έχει αναπτύξει σε προηγούμενα κεφάλαια (37 - 40), στο κεφάλαιο 41 εξυφαίνει την έπαινο της Αθήνας και του Αθηναίου πολίτη. Ο χαρακτήρας του Αθηναίου, κατά τον Περικλή, διαμορφώνεται από το χαρακτήρα της πόλης του. Επιβεβαιώνεται λοιπόν η παιδευτική δύναμη και η αξία του δημοκρατικού τρόπου ζωής. Συγκεκριμένα ο Αθηναίος χαρακτηρίζεται από πολυμέρεια, καθώς αναπτύσσει τις ικανότητές του με επιδεξιότητα σε πλήθος δραστηριοτήτων που αφορούν τόσο την ιδιωτική όσο και τη δημόσια ζωή. Ταυτόχρονα, η αυτάρκεια που χαρακτηρίζει την Αθήνα χαρακτηρίζει και τον πολίτη της. Στη μονολιθική ικανότητα του Σπαρτιάτη, δηλαδή, οι Αθηναίοι αντιπαραθέτουν την πολυδύναμη επάρκειά τους σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Σόλων και ο Ξενοφών.

Άλλα χαρακτηριστικά του Αθηναίου συνιστούν η τόλμη και η αποφασιστικότητά του μπροστά στους κινδύνους. Το ακλόνητο και υψηλό φρόνημά του προβάλλει μέσα από το πλήθος των στρατιωτικών επιχειρήσεων και εκστρατειών. Κανένα εμπόδιο δεν μπορεί να ανακόψει την ορμή, την επινοητικότητα και το θάρρος των Αθηναίων.

B2. Ο Περικλής επιδιώκοντας να προβάλλει το μεγαλείο της Αθήνας και να αναδείξει το κύρος και τη δύναμη της πόλης συνεχίζει το εγκώμιό του προς την Αθηναϊκή πολιτεία, το οποίο παίρνει έντονο διθυραμβικό τόνο αποβαίνοντας σε απόλυτο ύμνο προς αυτήν. Ο Περικλής, αφού ως τώρα δήλωνε υπαινικτικά την υπεροχή της, τώρα το κάνει ξεκάθαρα· ακόμη και οι αποτυχίες της πόλης τεκμηριώνουν το μεγαλείο της όπως αναφέρει με τη φράση «Πανταχοῦ δέ μνημεῖα κακῶν τε κα̐ αγαθῶν αἰδία ξυγκατοικίσαντες». Σε αυτό το σημείο δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη στρατιωτική υπεροχή και στην τόλμη των Αθηναίων, οι οποίοι σε κάθε γωνιά της γης έχτισαν μνημεῖα που θυμίζουν τις νίκες και τις ήττες τους. Οι λέξεις «κακῶν» και «ἀγαθῶν» εκφράζουν τις αποτυχίες, αλλά και τις επιτυχίες των Αθηναίων, οι οποίες φυσικά δεν παύουν να θεωρούνται μνημεῖα δόξας. Άλλωστε για την υστεροφημία ενός μεγάλου λαού η ανάμνηση μεγαλόπνοων επιχειρήσεων

που απέτυχαν έχει την ίδια σημασία με την ανάμνηση των θριάμβων του.

B3. Ο Περικλής στο κεφάλαιο 35 παρουσιάζεται επιφυλακτικός ως προς τη δυνατότητα που ο ίδιος έχει να μιλήσει με επιτυχία και να πείσει το ακροατήριό του. Και τούτο, διότι στους ακροατές, που έχουν άμεση γνώση των γεγονότων και είναι ευνοϊκοί, ο λόγος του Περικλή ίσως φανεί κατώτερος σε σχέση με όσα εκείνοι γνωρίζουν και περιμένουν να ακούσουν από αυτόν. Επίσης, και στους ακροατές, που δεν έχουν άμεση αντίληψη όσων έχουν συμβεί και νιώθουν φθόνο, τα λόγια του Περικλή ίσως φανούν υπερβολικά.

Στο απόσπασμα όμως «ὥς οὐ λόγων ... σημαίνει» του κεφαλαίου 41, ο Περικλής παρακάμπτει την επιφύλαξη που διατύπωσε παραπάνω. Θεωρεί ότι η ίδια η δύναμη της Αθήνας, στρατιωτική και οικονομική, καθώς και τα έργα της αναδεικνύουν το μεγαλείο της, το οποίο κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει. Η λαμπρή παρουσίαση δηλαδή της πόλης, που έχει γίνει μέχρι τώρα από το ρήτορα, δε θα μπορούσε να θεωρηθεί από κανέναν ακροατή υπερβολική.

B4. Εισαγωγή σελίδα 20 σχολικού βιβλίου, «Η πτυχή όμως της λαμπρής σταδιοδρομίας του Περικλή ... Ασπασία από τη Μίλητο. Επίσης, η δραστηριότητα της ρητορικής του ήταν αποτέλεσμα ... από τη διδασκαλία των σοφιστών».

B5. παιδεία, εκπαιδευτικός
τροποποίηση, εκτροπή
μομφή, αξιόμεμπτος
απόβαση, βασικός
έλλειψη, λειψυδρία

Γ. Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Επιπλέον, και η ομόνοια θεωρείται ότι είναι το μεγαλύτερο αγαθό στις πόλεις και πολλές φορές σ' αυτές και οι γερουσίες και οι άριστοι άνδρες προτρέπουν τους πολίτες να έχουν ομόνοια και παντού στην Ελλάδα έχει θεσπιστεί νόμος να ορκίζονται οι πολίτες ότι θα έχουν ομόνοια και

παντού δίνουν αυτόν τον όρκο· νομίζω όμως ότι αυτά γίνονται όχι για να κρίνουν οι πολίτες τους ίδιους χορούς, ούτε για να επαινούν τους ίδιους αυλητές, ούτε για να προτιμούν τους ίδιους ποιητές, ούτε για να ευχαριστιούνται με τα ίδια (πράγματα), αλλά για να υπακούουν στους νόμους. Γιατί αν οι πολίτες παραμένουν σταθεροί σ' αυτούς, οι πόλεις γίνονται και πολύ ισχυρές και πολύ ευτυχισμένες· χωρίς όμως την ομόνοια ούτε η πόλη θα μπορούσε να κυβερνηθεί σωστά ούτε ο οίκος να διοικηθεί σωστά.

Γ2. α εὐδαιμόνως - εὐδαιμονέστερον
τούτου - τούτῳ - οὗτος

β. ἔλοιο- ἔλοῦ
 πεισθῶσι(ν)
 ἔμμενεῖς - ἐνέμεινας

Γ3. α.

ἀγαθόν: Κατηγορούμενο στο «ὁμόνοια» από το «εἶναι»

εἶναι: Ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα «δοκεῖ»

ταῦτα: Υποκείμενο στο «γίγνεσθαι» (ετεροπροσωπία)

τούτοις: Αντικείμενο στη μετοχή «ἔμμενόντων»

τῶν πολιτῶν: Υποκείμενο της μετοχής «ἔμμενόντων», γενική απόλυτη.

Γ3. β. «ὦ πολῖται, ὁμονοεῖτε!». Το τελικό απαρέμφατο στον ευθύ λόγο μετατρέπεται σε κύρια πρόταση επιθυμίας.

Τα θέματα επιμελήθηκαν τα φροντιστήρια

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Φλωρόπουλου.

Κακολύρη Κ. - Σιταρά Φ.